



**From
the People of Japan**



Република Србија
Министарство унутрашњих послова
Сектор за ванредне ситуације



*Empowered lives.
Resilient nations.*



Програм Уједињених нација за развој (UNDP)

УНАПРЕЂЕНА ОТПОРНОСТ ЗА ОДГОВОР НА ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

РИРУЧНИК ЗА ОБУКУ ОВЕРЕНИКА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ





ПРИРУЧНИК

ЗА ОБУКУ ПОВЕРЕНИКА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ

Београд, март 2016. године

**Издавач и аутор:**

Национални тренинг центар сектора за ванредне ситуације,
Сектор за ванредне ситуације МУП Републике Србије

Штампа:

Sapient Graphics д.о.о. Београд, Србија

Датум издања:

Март, 2016.

Тираж:

300 примерака

Ова публикација издата је у оквиру пројекта „Унапређена отпорност за одговор на ванредне ситуације“, који финансира Влада Јапана, а спроводи Канцеларија Програма Уједињених нација за развој (UNDP) у Србији у партнерству са Канцеларијом за помоћ и обнову поплавлених подручја Владе Републике Србије. Гледишта изнесена у овој публикацији припадају аутору и не представљају неопходно гледишта Уједињених нација, укључујући UNDP, или држава чланица.



Увод	4
1. Извори и облици угрожавања	5
2. Систем заштите и спасавања	7
3. Штаб за ванредне ситуације општине – града, место и улога.....	9
4. Цивилна заштита у систему заштите и спасавања, место и улога.....	11
5. Јединице цивилне заштите опште намене	13
6. Улога и задаци повереника цивилне заштите и заменика повереника у спровођењу задатака цивилне заштите	13
6.1. Узбуњивање.....	15
6.2. Евакуација.....	17
6.3. Склањање	18
6.4. Збрињавање	19
6.5. РХБ заштита.....	20
6.6. Заштита од рушења и спасавање из рушевина.....	20
6.7. Заштита и спасавање од поплава и несрећа на води и под водом.....	21
6.8. Асанација терена.....	22
6.9. Заштита од неексплодираних убојних средстава.....	22
6.10. Заштита и спасавање од пожара и експлозија	23
6.11. Прва помоћ (самопомоћ и узајамна помоћ) формацијским приручним средствима	25
7. Подсетник за рад повереника цивилне заштите.....	34
8. Оперативни штаб за руковођење у ванредним догађајима.....	34



Обука повереника и заменика повереника цивилне заштите има за циљ подизање нивоа знања повереника и заменика повереника цивилне заштите из области заштите и спасавања, уједначавање и стандардизацију рада и обављања послова заштите и спасавања у насељеним местима, делу насеља, месним заједницама и стамбеним зградама.

Обуку и оспособљавање повереника и заменика повереника цивилне заштите у насељеним местима, месним заједницама и стамбеним зградама, сходно Закону о ванредним ситуацијама (у даљем тексту: закон), спроводи локална самоуправа, у сарадњи са Сектором за ванредне ситуације Министарства унутрашњих послова Републике Србије.

Значајна снага система заштите и спасавања у Србији су повереници и заменици повереника цивилне заштите. Ниво обучености, знање и вештине повереника и заменика повереника цивилне заштите су од изузетног значаја јер су они “продужена рука” штаба за ванредне ситуације у координацији и руковођењу у ванредним ситуацијама, односно веза између штаба и угрожених грађана.

Општи циљ обуке је подизање нивоа знања повереника и заменика повереника цивилне заштите из области заштите и спасавања.

Специфични циљ обуке је ваше упознавање са задацима цивилне заштите и обавезама које има повереник у извршавању тих задатака.

Сврха овог приручника је да вам помогне у процесу усвајања нових информација и знања из области заштите и спасавања и послужи као водич у извршавању обавеза повереника приликом реализације задатака цивилне заштите.

Приручник је урађен у Националном тренинг центру за ванредне ситуације, у сарадњи са Управом за цивилну заштиту Сектора за ванредне ситуације и Црвеним крстом Србије.

Посебну захвалност дугујемо организацији УНДП и Влади Јапана, који су у оквиру пројекта “Унапређена виталност за одговор на ванредне ситуације” финансирали штампање приручника за потребе повереника на територији Града Београда.

Повереници цивилне заштите и заменици повереника цивилне заштите (у даљем тексту: повереници цивилне заштите) су део система цивилне заштите (хуманитарне и невојне активности од општег интереса) која се развија у оквиру система заштите и спасавања Републике Србије. Права и обавезе повереника, као припадника цивилне заштите утврђени су Законом о ванредним ситуацијама.

У редовној ситуацији деловање цивилне заштите се огледа у организовању и спровођењу припрема свих елемената цивилне заштите за учешће у акцијама заштите и спасавања у случају елементарних непогода и других несрећа, као и припреми повереника и јединица цивилне заштите.



1. ИЗВОРИ И ОБЛИЦИ УГРОЖАВАЊА

Врсте и облици угрожавања људи, материјалних и културних добара и животне средине, на које не утиче човек (природне-сеизмолошке, атмосферске, хидросферске и биосферске), у којима учествује човек (удеси у производњи, складиштењу, транспорту, нуклеарни, пожари, експлозије, удеси у рудницима и ратне опасности).

Елементарне непогоде

Елементарне непогоде могу бити:

- Геолошког карактера (земљотреси, одрони, клизишта),
- Елементарне непогоде метеоролошког карактера: (поплаве, град, олује, међаве),
- Опасности и последице од елементарних непогода и других већих несрећа.

Елементарне непогоде настају деловањем природних сила, а за техничке несреће обично је одговоран човек.

Земљотреси су појаве које прате одређена ослобађања енергије у садашњој етапи развоја земље.

Врсте земљотреса, према узрочницима, деле се на:

- тектонске
- вулканске
- урвинске
- вештачке

Главни параметри земљотреса су:

- Хипоцентар или жариште: место одакле полазе сеизмички таласи.
- Дубина жаришта: растојања између центра жаришта и површине земље.
Према дубини деле се на: плитке, нормалне, средње дубоке, дубоке.
- Епицентар земљотреса: област на површини земље непосредно изнад жаришта.
- Плеистосеист: област на површини земље где је земљотрес изазвао највећа оштећења
- Хипоцентрално време: време почетка земљотреса у огњишту
- Епицентрално време: време почетка земљотреса у епицентру
- Епицентрално растојање: одстојање било које тачке на површини од епицентра земљотреса
- Сеизмички таласи који се јављају при земљотресима, деле се на: уздужне /лонгитудиналне/, попречне /трансверзалне/ и површинске.

За јачину земљотреса и интензитет потреса постоје скале: Рихтерова и Меркали-Канкани-Сибергова скала /мцс/ од 12 степени.

Примери земљотреса у свету и код нас: дана 11.03.2011. године, у Јапану, велике последице изазвао је и земљотрес интензитета 9 степени Рихтерове скале који је проузроковао цунами чији је талас оштетио реакторе у нуклеарној електрани Фукушима. Последице су биле катастрофалне, погинуло је 5.321 особа, нестало 9.329, повређених је било око 2.500, а евакуисано је више од 200.000 становника.

Дана 26. и 27.10.1969. године разоран земљотрес погодио је подручје Бањалуке. Погинуло је 13.000 људи а око 40.000 је остало без стана.



ИЗВОРИ И ОБЛИЦИ УГРОЖАВАЊА

Земљотрес у Краљеву догодио се 2010.године, чија је магнитуда износила 5,4 Рихтерове скале, погинуло је двоје људи а 180 лакше повређено, нанета је велика материјална штета процењена је на 2,5 милиона динара.

Клизишта су сеизмолошке, литосферске елементарне непогоде, током којих може доћи до померања неколико милиона кубних метара земљишта и огромних маса стена и то на површини чак и од неколико квадратних километара. Мере заштите од клизишта подразумевају оперативне и превентивне мере.

Поплаве су природно или вештачки изазване појаве веће количине воде на неубичајеном месту. Разликујемо више типова поплава, поплаве изазване кишом и отапањем снега, ледене поплаве, поплаве услед коинциденције високих вода, бујичне поплаве, поплаве изазване клизањем земљишта, поплаве изазване рушењем брана.

Примери великих поплава код нас и у свету (на Дрини 1968, Сави 1924, 1925, и 1964. године и највећа поплава у Кини 1887, река Хуангхо).

Мере заштите од поплава могу бити, превентивне којима се спречава нагло отицање површинске воде из виших у ниже појасеве, стална организација осматрања и обавештавања, изградња одбрамбених линија, насипа и друго.

Оперативне мере се предузимају када прети опасност од пробоја насипа или наиласка водених бујица. Њима се планира: стално осматрање брана, посебно на најугроженијим местима, начин обавештавања о опасности, начин постављања заштитног покривача на насипе, начин евакуације становништва из угрожених реона, начин санације оштећених насипа и друго.

Ветар наноси штете /рушење/ непосредно његовом снагом и посредним путем. Обично су штете изазване посредним путем веће. Може се десити да се усред рушења јави пожар кога ветар шири, могу се прекинути електроинсталације, ствара сметове снега. Основне превентивне мере чине: грађевинске техничке мере, педолошке мере – засађивање дрвећа. Оперативне мере су: намерно рушење природних преграда, вештачко стварање препрека.

Снежне лавине карактеристичне су за планинске крајеве који су обично тешко приступачни. Насеља обично бивају одсечена. Најчешће долази до залеђивања и смрзавања. За спасавање је потребно имати посебно обучене екипе и средства.

Град настаје смрзавањем капљица воде везаних за честице прашине које на свом путу ка земљи пролазе кроз појас хладног ваздуха. Пречник зрна града креће се од 6-8 см. Мере заштите од града од ове непогоде састоје се у организацији противградне одбране на вероватним правцима наиласка градоносних облака.

Опасности у којима учествује човек

Опасности у којима учествује човек у удеси са катастрофалним последицама који се јављају у производњи, складиштењу и транспорту, удеси у нуклеарној индустрији, велики пожари, паљевине и експлозије, удеси у рудницима и велики саобраћајни удеси, као и оне опасности које човек намерно изазива и иницира у рату.

Опасности техничко – технолошког карактера, могу бити изазване: испуштањем хемијски опасних материја са последицама, хемијским загађењем водене средине, ваздуха и земљишта.



Хаварије на хемијско опасним објектима имају за последицу: акциденте у производним и другим погонима у којима се опасне супстанце производе, акциденти у индустријским и другим складиштима, акциденти приликом превоза опасних материја. Акциденти у стовариштима – складиштима опасних материја. Складиштење отпадних материја представља један од горућих проблема хемијске индустрије. Поред индустријских отпадака, велики проблем представљају и комунални отпади. Од могућих незгода на депонијама значајно је истаћи: пожаре, експлозије, задимљавање околине, смрад депоније, загађивање животне средине.

2. СИСТЕМ ЗАШТИТЕ И СПАСАВАЊА

Систем заштите и спасавања је део система националне безбедности и интегрисани облик управљања и организовања субјеката система заштите и спасавања на спровођењу превентивних и оперативних мера и извршавању задатака заштите и спасавања људи и добара од последица елементарних непогода и других несрећа, укључујући и мере опоравка од тих последица.

Субјекти управљања у ванредним ситуацијама

Законом о ванредним ситуацијама уређују се деловање, проглашавање и управљање у ванредним ситуацијама, систем заштите и спасавања људи, материјалних и културних добара и животне средине од елементарних непогода и других несрећа.

Субјекти система заштите и спасавања, обезбеђују изградњу јединственог система заштите и спасавања на територији Републике Србије,

Субјекти система заштите и спасавања су:

- органи државне управе, органи аутономне покрајине и органи јединица локалне самоуправе;
- привредна друштва и друга правна лица;
- грађани, групе грађана, удружења, професионалне и друге организације.

Снаге заштите и спасавања и друге службе

Широк је спектар сложених и специфичних послова и задатака заштите и спасавања због чега друштво стручно, професионално и перманентно покрива територију, предузима мере и радње у циљу сузбијања и спречавања свих облика угрожавања. Као одговор на све ризике и претње, Законом о ванредним ситуацијама дефинисане су снаге заштите и спасавања:

- Штабови за ванредне ситуације,
- Ватрогасно-спасилачке јединице,
- Јединице цивилне заштите,
- Полиција,
- Војска Србије и
- субјекти чија је редовна делатност заштита и спасавање, као и привредна друштва и друга правна лица, Црвени крст Србије, Горска служба спасавања Србије и удружења која су оспособљена и опремљена за заштиту и спасавање.



Ватрогасно-спасилачке јединице

Ради спровођења заштите од пожара, спасавања људи и имовине, спречавања и сузбијања других техничко-технолошких несрећа и елементарних непогода, оснивају се ватрогасне јединице.

Ватрогасне јединице могу бити професионалне и добровољне.

Јединице локалне самоуправе, правна лица и удружења могу оснивати добровољне ватрогасне јединице.

Послови које обављају ватрогасне и спасилачке јединице

- гашење пожара
- техничке интервенције
- техничке интервенције у саобраћајним удесима
- интервенције приликом хемијских акцидента
- спасавање људи и материјалних добара при настанку елементарних непогода – поплаве, земљотреси, клизишта
- остале интервенције (црпљење воде, дежурства, услуге, итд.)
- стална активност на унапређењу знања и обуци радника
- едукација деце и грађана из области заштите од пожара

Систем осматрања, раног упозоравања, обавештавања и узбуњивања

Систем осматрања, раног упозоравања, обавештавања и узбуњивања је скуп капацитета неопходних за: правовремено прикупљање података, детектовање удеса, њихову анализу и израду прогноза, ширење информација значајних за упозоравање појединаца, заједница и организација које могу бити угрожене неком опасношћу како би се припремили и на време реаговали, чиме се смањује вероватноћа настанка штете или губитака

Основни задатак система осматрања, раног упозоравања, обавештавања и узбуњивања је откривање, праћење и прикупљање података о свим врстама опасности које могу угрозити људе, животну средину, материјална и културна добра.

Центри за обавештавање на територији Републике Србије функционишу преко бројева 1985, 193, 194 и 192, функционално ће бити обједињени у Службу 112. Са формирањем Службе 112 биће укинута наведена бројеви.

Службу 112 чине: Национални центар 112; оперативни центри 112; осматрачке станице; систем јавног узбуњивања; ситуациони центар АП и јединица локалне самоуправе.

Систем јавног узбуњивања

Систем узбуњивања се састоји од одговарајућих јавних сирена, уређаја, спојних путева и техничких средстава за управљање, као и њихове организације размештаја, процедуре управљања, употребе и одржавања.

Изградњу и одржавање система за узбуњивање финансира јединица локалне самоуправе.



Овлашћена и оспособљена правна лица, хуманитарне и друге организације од значаја за заштиту и спасавање

Влада, на предлог Министарства унутрашњих послова, утврђује овлашћена и оспособљена правна лица од значаја за Републику.

У оквиру надлежности аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе која проистиче из Закона о ванредним ситуацијама, посебно је истакнута обавеза одређивања оспособљених правних лица од значаја за заштиту и спасавање, као и доношење одлуке о функционисању цивилне заштите на њиховим нивоима одлучивања.

Закон о ванредним ситуацијама истиче субјекте чија је редовна делатност заштита и спасавање, као и привредна друштва и друга правна лица, Црвени крст Србије, Горска служба спасавања Србије и удружења оспособљена и опремљена за заштиту и спасавање.

Остале снаге заштите и спасавања су и: организациони делови Министарства унутрашњих послова (полиција, специјалистички тимови полиције, хеликоптерска јединица МУП-а и други по потреби), Војска Србије у оквиру треће мисије (транспорт, инжењерија, интендантско, санитетско обезбеђење, АБХ обезбеђење и друге способности), Црвени крст Србије (тимови за деловање у несрећама, прва помоћ, служба тражења, психосоцијална подршка пострадалим, добровољно давање крви и друго), удружења која су опремљена и оспособљена за заштиту и спасавање (добровољна ватрогасна друштва, планинари, рониоци, извиђачи и друга удружења), Горска служба спасавања (спасавање на неприступачним теренима, спасавање у отежаним метеоролошким условима, транспорт повређених на неприступачним теренима).

Права и дужности привредних друштава и других правних лица

Привредна друштва и друга правна лица планирају и обезбеђују средства за организовање, опремање, оспособљавање и обучавање јединица цивилне заштите које оне образују. Поред тога, привредна друштва и друга правна лица организују и припремање личне, узајамне и колективне заштите и спровођење мера и задатака цивилне заштите својих запослених, материјалних и других добара.

3. МЕСТО И УЛОГА ШТАБА ЗА ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ ОПШТИНЕ – ГРАДА

Ванредне ситуације

Ванредне ситуације представљају ванредно стање друштва изазвано догађајима великих размера, којима се паралише функционисање друштвеног система земље или када настану природне или техничко-технолошке катастрофе великог обима које угрожавају живот становништва и њихову имовину и материјална добра.

Но, без обзира на међусобно различите ванредне ситуације, оне имају заједничку последицу - огромне људске жртве и материјална разарања, што подразумева и велику потенцијалну опасност по друштво у целини.



Појам и класификацију ванредних ситуација опредељују, пре свега, различите врсте опасности, које угрожавају безбедност и које, узроковане дејством природе или делатношћу људског фактора, могу да доведу до ванредне ситуације на одређеној територији. Према томе, када се редовним активностима (превентивним, оперативним и другим) не могу спречити и отклонити последице изазване опасностима, онда стања опасности добијају карактер ванредне ситуације.

Због опасности које могу у одређеним околностима да прерасту у ванредне ситуације са различитим последицама, врло је тешко формулисати јединствену, свеобухватну и прецизну дефиницију ванредне ситуације, која би обухватила све њихове карактеристике и специфичности. Тако да се из ових, а пре свега из практичних разлога, различито дефинисање ванредних ситуација најчешће врши према конкретним потребама. Уједињене нације нпр, ванредну ситуацију, осим рата, третирају као последицу катастрофа, а њу дефинишу као „озбиљан распад функционисања друштва, који проузрокује људске, материјалне губитке или губитке природног окружења, чиме се онемогућава једној земљи да користи своје ресурсе за опстанак живота у погођеној средини”.

Излазећи у сусрет решавању питања ванредних ситуација и захтевима Европских интеграција, Србија је данас у процесу усаглашавања свеукупног законског и институционалног оквира са бројним међународним захтевима и стандардима. У том контексту, препозната је потреба да се утврди одрживи оквир у области националне безбедности и управљања ванредним ситуацијама.

У овом процесу активно учествују бројни актери: Министарство унутрашњих послова-Сектор за ванредне ситуације и органи државне управе, органи аутономне покрајине и органи локалне самоуправе, привредна друштва и друга правна лица, грађани, удружења, професионалне и друге организације.

Спремност локалних самоуправа да благовремено и на одговарајући начин управљају ванредним ситуацијама је од кључног значаја, јер је ову област потребно сагледати као део свеукупног, одрживог развоја заједнице.

Елементарне непогоде и друге несреће, не угрожавају само живот и имовину појединца, већ утичу на целокупан друштвено-економски развој и могу пореметити еколошку равнотежу читавих региона.

Штаб за ванредне ситуације

За координацију и руковођење заштитом и спасавањем у ванредним ситуацијама, као оперативностручна тело образује се Штаб за ванредне ситуације.

Надлежна служба (Сектор за ванредне ситуације) је донела Инструкцију о задацима и саставу оперативних штабова у руковођењу великим ванредним догађајима и ванредним ситуацијама којом се прецизно дефинишу задаци, координација и руковођење на територији захваћеној ванредном ситуацијом.

Координација и руковођење заштитом и спасавањем у ванредним ситуацијама условљена је адекватном припремом за рад Штаба за ванредне ситуације у складу са Уредбом о саставу и начину рада штабова за ванредне ситуације (Сл. гласник РС бр. 98/2010).

Штаб за ванредне ситуације чине командант, начелник и чланови штаба а у градском и општинском штабу и заменик команданта штаба.



Стручне, оперативне и административно-техничке послове за потребе функционисања штаба, врше организационе јединице Министарства унутрашњих послова-Сектор за ванредне ситуације (у даљем тексту: надлежна служба) и органи аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе.

Актом о формирању штаба уређује се структура и именују се командант, начелник и чланови штаба у складу са законом.

Акт о формирању штаба припрема:

- Надлежна служба за ниво Републике
- Организациона јединица надлежне службе за ниво аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе

Седнице штаба сазива и њима председава командант штаба. Иницијативу за сазивање седнице штаба покреће заменик команданта, начелник штаба или чланови штаба.

У случају спречености команданта да обавља своју функцију, седнице сазива и њима председава начелник штаба а у градском и општинском штабу, заменик команданта штаба.

Општински штаб за ванредне ситуације (у даљем тексту: „општински штаб“) се образује у складу са чланом 15 и 33 закона. Општински штаб своје послове обавља у складу са чланом 34. и 35. Закона, а своје функције остварује према потреби и када разматра стање припрема, организованости, опремљености и оспособљености за заштиту и спасавање свих носилаца функција заштите и спасавања на подручју општине. Општински штаб функционише непрекидно у условима настанка опасности, проглашењем ванредне ситуације или по наредби председника општина. Општински штаб је за свој рад одговоран скупштини општине и градском, односно окружном штабу. Функцију стручне службе општинског штаба врши организациона јединица надлежне службе и надлежног органа јединице локалне самоуправе. Координацију рада служби из претходног става врши начелник општинског штаба.

4. МЕСТО И УЛОГА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ У СИСТЕМУ ЗАШТИТЕ И СПАШАВАЊА

Цивилну заштиту чине лична, узајамна и колективна заштита, мере и задаци, повереници цивилне заштите, заменици повереника и јединице цивилне заштите, систем осматрања, обавештавања и узбуњивања, овлашћена и оспособљена правна лица, хуманитарне и друге организације опремљене и оспособљене за заштиту и спасавање и, с тим у вези, скуп активности које се односе на попуну, материјално опремање, обучавање, оспособљавање, мобилизацију и активирање цивилне заштите.

Лична, узајамна и колективна заштита је најмасовнији облик припремања и организованог учешћа грађана у заштити и спасавању која обухвата мере и поступке њихове непосредне заштите и спасавање у пословним и стамбеним зградама, другим објектима и местима где живе и раде.

Уредбом о обавезним средствима и опреми за личну, узајамну и колективну заштиту од елементарних непогода и других несрећа, утврђена су врсте и минимум средстава и опреме за спровођење личне, узајамне и колективне заштите од елементарних непогода и других несрећа:



МЕСТО И УЛОГА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ

- комплет за пружање прве медицинске помоћи;
- најмање једну приручну апотеку;
- по једна носила на свких 50 запослених;
- најмање један комплет средства за дезинфекцију пословног простора, радне површине, уређаја за возила која се користе у оквиру делатности;
- по један комплет алата, који обухвата: лопату, крамп, секиру, чекић (мацолу), ћускију, тестеру за гвожђе, клешта и испитивач напона.

Грађани и власници стамбених зграда обезбеђују и држе у исправном стању потребна средства и опрему за личну, узајамну и колективну заштиту.

Мере цивилне заштите

Мере цивилне заштите представљају планске и организоване радње и поступке које припремају и спроводе сви субјекти система заштите и спасавања у Републици Србији, ради заштите и спасавања људи и материјалних добара од опасности и последица елементарних непогода и других несрећа.

Субјекти система заштите и спасавања припремају и спроводе мере цивилне заштите, а нарочито:

- **превентивне мере; обухватају успостављање Националне стратегије заштите и спасавања у ванредним ситуацијама, процену ризика и угрожености од елементарних непогода и других несрећа,**
- **опасности од елементарних непогода и других несрећа,** обухватају прикупљање података о наступајућој елементарној непогоди и другој несрећи са проценом њеног дејства и могућих последица;
- **мере заштите када наступе елементарне непогоде и друге несреће,** представљају организовано учешће људства и средстава у заштити и спасавању становништва и материјалних добара, извршавање задатака привредних друштава и других правних лица и појединаца у спасавању угроженог становништва и материјалних добара
- **мере ублажавања и отклањања непосредних последица од елементарних непогода и других несрећа,** обухватају радње којима се стварају услови за нормалан живот и рад на угроженом подручју.

Задаци цивилне заштите

У циљу заштите и спасавања људи, материјалних и културних добара од опасности изазваних елементарним непогодама и другим несрећама спроводе се следећи задаци цивилне заштите:

- узбуњивање;
- евакуација;
- склањање и урбанистичке мере заштите;
- збрињавање угрожених и настрадалих;
- радиолошка, хемијска и биолошка заштита;
- заштита од техничко-технолошких несрећа;
- заштита од рушења и спасавање из рушевина;
- заштита и спасавање од поплава и несрећа на води и под водом;
- заштита и спасавање на неприступачним теренима;
- заштита и спасавање од пожара и експлозија;



- заштита од НУС;
- прва и медицинска помоћ;
- асанација терена;
- очување добара битних за опстанак;
- хитно успостављање неопходних служби од јавног интереса.

Осим наведених задатака, могу се планирати, припремати и спроводити и друге активности у заштити и спасавању.

5. ЈЕДИНИЦЕ ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ ОПШТЕ НАМЕНЕ

У локалној самоуправи се образују јединице цивилне заштите опште намене, за извршавање једноставнијих послова и задатака:

- помоћ надлежним службама у изради и ојачавању насипа ради одбране од поплава (пуњење и постављање врећа са песком);
- помоћ у рашчишћавању путева и улица затрпаних снежним наносима;
- помоћ у асанацији терена и објеката
- помоћ у гашењу пожара на отвореном
- помоћ у рашчишћавању рушевина

6. УЛОГА И ЗАДАЦИ ПОВЕРЕНИКА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ И ЗАМЕНИКА ПОВЕРЕНИКА У СПРОВОЂЕЊУ ЗАДАТАКА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ

Повереници цивилне заштите у месним заједницама и насељима предузимају непосредне мере за учешће грађана у спровођењу мера и задатака цивилне заштите и личне, узајамне и колективне заштите, руководе јединицама цивилне заштите опште намене и сарађују са специјализованим јединицама цивилне заштите, ватрогасно спасилачким јединицама и привредним друштвима опремљеним и оспособљеним за заштиту и спасавање.

Повереници цивилне заштите спроводе задатке организовано, према плановима заштите и спасавања и упутствима штабова за ванредне ситуације, у координацији са надлежним службама јединице локалне самоуправе у редовној ситуацији и у случају елементарне непогоде и друге несреће:

1. У спровођењу задатака у редовној ситуацији :

а) учествују у прикупљању и пописивању података од значаја за планирање задатака заштите и спасавања и достављају исте надлежној служби локалне самоуправе која израђује план заштите и спасавања;



б) учествују у припремању и оспособљавању становништва за личну, узајамну и колективну заштиту, према утврђеним програмима за обуку.

в) подстичу домаћинства да обезбеде средства и опрему за личну узајамну и колективну заштиту, у складу са Уредбом Владе РС.

г) предузимају мере за уређење околине, подрумских и таванских просторија, у противпожарном смислу и старају се о одржавању противпожарних путева.

д) у случају проналажења неексплодираног убојног средства, повереник цивилне заштите одмах обавештава дежурну службу полиције или Центар за обавештавање, видљивим знаком обележава место где се налази неексплодирано убојно средство (НУС) и организује обезбеђење до доласка овлашћених лица.

ђ) учествују у припремању и извођењу вежби заштите и спасавања које се изводе на њиховој територији.

е) воде подсетнике за поверенике цивилне заштите.

2. У спровођењу задатака у случају елементарне непогоде и друге несреће:

а) **хитно обавештавају службу локалне самоуправе** надлежну за заштиту и спасавање односно ванредне ситуације, о свим чињеницама битним за организовање заштите и спасавања (шта се десило, број пострадалих или угрожених лица, потреба за спасавањем /евакуисањем грађана, потреба за ангажовањем стручних тимова или екипа, итд).

б) **покрећу почетне активности** у случају најаве опасности по животе људи, материјална и културна добра;

в) **организују становништво** за пружање помоћи оперативним снагама заштите и спасавања у акцијама заштите и спасавања на пословима који не захтевају посебну стручност и оспособљеност и у мери која не угрожава њихову безбедност.

г) **достављају штабу за ванредне ситуације информације** од значаја за организацију заштите и спасавања (о повређеним грађанима, о угроженим грађанима којима је потребна помоћ, о закрчености улица и путева на њиховој територији, о порушеним објектима, кваровима на електричној, водоводној и канализационој мрежи, поплавленим подручјима, изгорелим објектима и другим последицама елементарне непогоде.

д) **руководе јединицама цивилне заштите опште намене.**

ђ) У местима која врше прихват евакуисаног становништва, **обавештавају сва домаћинства** колико грађана и са које територије прихватају.

е) **Утврђују услове и могућности за спасавање из рушевина** и спасавање од поплава, учествују у спасавању плитко затрпаних из рушевина и угрожених лица из оштећених објеката, пре свега у делу који се односи на рашчишћавање рушевина.

ж) **Подстичу становништво** да за личне потребе, обезбеде преносне ватрогасне апарате. Старају се о одржавању апарата за гашење пожара и осталих ватрогасних средстава и опреме у исправном стању.



з) У самопомоћи и пружању помоћи лакше повређенима;

и) извршавају и друге задатке у делу личне, узајамне и колективне заштите

ј) учествују у организацији збрињавања угрожених, пострадалих, избеглих и евакуисаних лица.

к) у акцијама заштите и спасавања сарађују са ватрогасно-спасилачким јединицама, специјализованим јединицама цивилне заштите, оперативним тимовима и другим структурама система заштите и спасавања, као најбољи познаваоци терена и становника на угроженом подручју и прилика на том терену.

л) врше локализовање и гашење почетних и мањих пожара,

љ) обављају и друге послове и задатке, по захтевима штаба за ванредне ситуације и надлежне службе локалне самоуправе.

6.1. Узбуњивање

Узбуњивање је обавештавање о непосредно наступајућој или насталој опасности.

Узбуњивање становништва и других учесника система заштите и спасавања у циљу хитног предузимања мера и задатака цивилне заштите врши се путем система за узбуњивање, у складу са законом. Оператери фиксних и мобилних телефонија дужни су да редовно достављају Служби 112 ажуриране базе података о корисницима претплатничких телефонских бројева фиксних и мобилних телефонија на територији Републике Србије.

У складу са упуштима надлежних органа, повереници цивилне заштите упознају становништво са знацима за узбуњивање и о поступцима грађана на дате знаке опасности. По настанку опасности и датом сигналу, повереници цивилне заштите врше обилазак становништва, дају потребна упутства, о уоченим проблемима информичу штаб за ванредне ситуације.

Знаци за узбуњивање су јединствени за целу територију Републике Србије и са њима се становништво мора благовремено упознати. Знаци за узбуњивање становништва су:

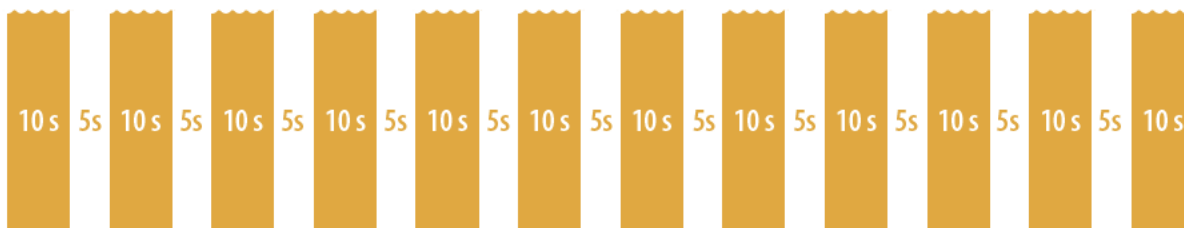
- 1) „општа јавна мобилизација“
- 2) „ваздушна опасност“ - опасност од напада из ваздуха;
- 3) „радиолошко-хемијско-биолошка опасност“ - опасност од РХБ-средстава;
- 4) „пожарна опасност“ - опасност од пожара;
- 5) „опасност од елементарних непогода“ - опасност од елементарних и других несрећа (поплаве, лавине, клизишта земљишта, несреће у рудницима и производним погонима, саобраћајне несреће већих размера и др.);
- 6) „престанак опасности“ - престанак најављене опасности.

Знаци за узбуњивање преносе се сигналом који емитују сирене, и то:

1. „општа јавна мобилизација“ - сигнал се емитује завијајућим тоном са паузама у укупном трајању 175 секунди (12 завијајућих тонова од по 10 секунди и 11 пауза од по пет секунди), с тим што се у току првих шест часова мобилизације тај сигнал понавља више пута;



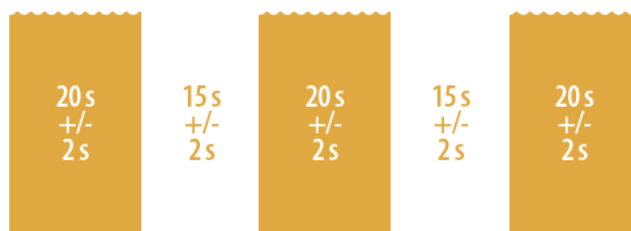
УЛОГА И ЗАДАЦИ ПОВЕРЕНИКА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ



2. „**ваздушна опасност**“ - сигнал се емитује завијајућим тоном непрекидно 60 секунди;



3. „**радиолошко-хемијско-биолошка опасност**“ - сигнал се емитује три завијајућа тона од по 20 секунди; 2 паузе од по 15 секунди; Укупно: 90 секунди



4. „**пожарна опасност**“ - сигнал се емитује једноличним тоном са паузама у укупном трајању од 90 секунди (три једнолична тона од по 20 секунди и две паузе од по 15 секунди);



5. „**опасност од елементарних непогода**“ - сигнал се емитује комбинацијом једноличног и завијајућег тона у укупном трајању од 60 секунди (два једнолична тона од по 20 секунди и један завијајући тон од 20 секунди);





6. „престанак опасности“ - сигнал се емитује једноличним тоном у укупном трајању од 60 секунди.

Једнолични тон 60 s

На подручјима на којима се становништво не узбуњује сиренама или се сирене не чују, за узбуњивање се користе радиодифузна и разгласна средства, и друга погодна акустична и електрична и оптичка средства, што се утврђује планом функционисања службе.

Пре и после емитовања сигнала сиренама, преко радио и телевизијских средстава дају се обавештења о настанку и појави опасности или о њиховом престанку.

6.2. Евакуација

Евакуација је планско, организовано и привремено премештање људи, животиња материјалних и културних добара са угрожене територије на територију одређену Планом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама.

Обавеза је повереника, са чије се територије врши евакуација, да на основу наредбе надлежног штаба за ванредне ситуације, да све грађане који се подлежу евакуацији на време обавесте о: начину евакуације, правцима и путевима кретања, местима прикупљања, местима прихвата, о неопходним стварима које треба да понесе са собом лице које се евакуше (лична документа, лекови, вода, и др.) и другим питањима од интереса за успешно спровођење задатака. При евакуацији водити рачуна да се породице „не цепају“.

Такође је обавеза повереника цивилне заштите да у складу са препорукама надлежног штаба за ванредне ситуације, плански усмере и оне грађане који желе самостално да се евакуишу.



Евакуација становништва - поплава у Обреновцу 2014.



По закону, евакуацији подлежу:

- мајке са децом до 15 година старости, односно друга лица која су по закону дужна да се старају о чувању и неговању малолетника млађих од 15 год.
- труднице;
- болесна лица, лица са посебним потребама и друга лица којима је неопходна туђа помоћ и нега;
- лица млађа од 16 година и старија од 65 година (мушкарци), односно година (жене);

Повереници цивилне заштите, на чијој територији се врши прихват евакуисаног становништва, воде евиденцију о прихваћеним лицима и местима њиховог збрињавања.

У оба случаја повереници цивилне заштите уносе у свој подсетник имена и других лица која су одговорна за евакуацију и прихват. Такође, повереници би требало да у свом подсетнику имају податке о лицима из свог насеља/месне заједнице који у свом власништву поседују средства која би се могла искористити за спровођење евакуације (чамци, камиони, трактори).

6.3. Склањање

Ради заштите од елементарних непогода и других несрећа, органи државне управе, органи локалне самоуправе и привредна друштва и друга правна лица, у оквиру својих права и дужности, дужна су да обезбеде да се становништво, односно запослени, склоне у склоништа и друге објекте погодне за заштиту.

При изградњи објеката у градовима и привредним центрима, као и другим насељеним местима која би, према Процени угрожености, могла бити циљ напада у рату, инвеститор је дужан да, у складу са просторним односно урбанистичким планом, обезбеди изградњу склоништа или других заштитних објеката за заштиту и склањање.

Склоништа су просторије које по својој конструкцији и функционалном решењу треба да пруже заштиту од ратних дејстава (првенствено ваздушних напада), РХБ агенаса, топлотног зрачења и пожара.

Повереници су дужни да становништву пруже обавештење о склоништима у којима је планирано њихово склањање, односно где ће и који грађани у случају ратних дејстава, градити рововска склоништа заклоне и учествовати у прилагођавању постојећих просторија погодних за склањање.

У свој подсетник, повереници цивилне заштите уносе најважније податке из плана склањања за чије спровођење су задужени и то:

- локације објеката за склањање са бројем склонишних места по објектима
- правце кретања до склоништа
- списак склоништа са списком породица који се у та склоништа склањају
- списак других објеката који се могу прилагодити за склањање,
- материјал, алат и радна снага за оспособљавање, прилагођавање и изградњу заклоне у случају ратне опасности,
- власници / одговорна лица за објекте у којима се планира склањање и др.
- упутства која треба дати грађанима након запоседања склоништа а која се тичу кућног реда, одржавања хигијене и др. информацијама значајним за боравак у склоништима.



6.4. Збрињавање

Збрињавање је задатак цивилне заштите који обухвата пружање хитног смештаја, здравствену заштиту, снабдевање храном и пијаћом водом, спајање раздвојених породица, психолошку подршку и стварање других елементарних услова за живот евакуисаним лицима. Привремени смештај се може организовати у: спортским халама, сајамским халама, школским физкултурним салама, учионицама, планинарским домовима, хотелима, мотелима и сл. А у крајњој нужди, када нема довољно напред наведених капацитета, нужни смештај се организује и у шаторским насељима.

Збрињавање се организује и у случају када је неко насеље или део насеља, „одсечено“ услед дејства елементарних непогода (рушење моста или прекид комуникације услед поплаве, земљотреса, клизишта, великих снежних наноса). У овом случају, збрињавање подразумева дотур неопходних животних намирница, воде, лекова.

Обавеза је повереника цивилне заштите је да се на основу података из Плана, збрињавања упозна са капацитетима и могућностима за збрињавање угроженог и настрадалог становништва, из своје надлежности. У случају да није обезбеђено организовано збрињавање, повереници цивилне заштите су дужни да предузму мере да се угрожени грађани привремено сместе код суграђана којима куће нису порушене.



Примери збрињавања становништва



Повереници цивилне заштите сарађују са општинским организацијама Црвеног крста Србије, Центром за социјални рад, органима локалне самоуправе и другим правним и физичким лицима учествују у збрињавању становништва.

Збрињавање угрожених, пострадалих, избеглих и евакуисаних лица у ванредним ситуацијама обухвата пружање хитног смештаја, здравствену заштиту, снабдевање храном и пијаћом водом, спајање раздвојених породица, психолошку подршку и стварање других услова за живот.

Збрињавањем угрожених, пострадалих, избеглих и евакуисаних лица у ванредним ситуацијама непосредно руководе штабови за ванредне ситуације и повереници цивилне заштите, односно заменици повереника, док се не створе услови у којима ће даљу бригу о збрињавању преузети надлежни органи.

Служба тражења Црвеног крста Србије води евиденцију о жртвама несреће, тражи лица која су пријављена као нестала услед несреће, обавештава чланове породице и надлежне органе и обавља послове спајања породица које су раздвојене услед несреће.

6.5. РХБ заштита

РХБ заштита је један од најсложенијих и најкомплекснијих задатака цивилне заштите и он не представља само коришћење заштитних средстава, попут заштитне маске и заштитног огртача (у недостатку истих, могу се користити гумене кишне кабанице и инпровизоване маске од текстила уз коришћење газе, вате и сл.) и одлазак у склониште (или херметизацијом стамбених и пословних просторија), већ поред заштите људи, подразумева и заштиту хране, воде и материјалних добара од РХБ агенаса.

Задатак повереника цивилне заштите би био поред организације склањања угрожених грађана и запослених у склоништа, учешће у деконтаминацији, давањем битних информација стручним службама које спроводе деконтаминацију (пре свега, број угрожених грађана/запослених, где се они налазе, и др).

Деконтаминација представља скуп мера и поступака који се предузимају ради отклањања, неутрализације или уништавања бојних отрова (у рату), токсичних супстанци насталих услед хаварије на индустријским постројењима (у миру и рату) и биолошких агенаса, у циљу спречавања или умањења њиховог штетног дејства.

Најважнија средства за деконтаминацију су вода, сода бикарбона, сапуни и други детерџенти, гашени креч, хлорни креч, капорит. Од техничких средстава, за деконтаминацију се могу користити разна средства за воду (кофе, канте, бурад, хидранти, леђне и моторне прскалице и други уређаји за прскање и поливање, машине за рубље) па би било од користи да повереници цивилне заштите поседују информације о постојању ових средстава на подручјима за која су постављени.

6.6. Заштита од рушења и спасавање из рушевина

За спасавање из рушевина, домаћинстава и зграде пожељно је опремити неопходним алатом и средствима која се могу искористити за спасавање (гарнитура алата, ашови, лопате, пијуци, ћускије, моторне тестере, чекићи, лестве, конопци, котураче). Повереници цивилне заштите у зградама и предузећима морају бити упознати са местом чувања наведене опреме. Када дође до рушења објеката услед земљотреса, клизишта или ратних дејстава, повереници цивилне заштите



треба да пружи помоћ спасилачким тимовима давањем података о локацији порушених објеката, броју станара или запослених у том објекту и другим чињеницама од значаја за брзо и ефикасно претраживање рушевина, проналажење пострадалих и спасавање истих. Након спроведене акције спасавања, повереници цивилне заштите организују јединицу цивилне заштите опште намене која ће пружити помоћ у рашчишћавању рушевина.



Припадници цивилне заштите у акцији

6.7. Заштита и спасавање од поплава и несрећа на води и под водом

Повереници цивилне заштите у заштити и спасавању од поплава имају обавезу да спроводе превентивне мере заштите, предузимањем следећих задатака:

- пре настајања опасности, да организују грађане да изврше потребна чишћења потока и мањих канала који могу бити узрочници поплава а нису таквог обима да захтевају ангажовање наменских предузећа;
- обавештавате надлежну службу локалне самоуправе о уоченим проблемима на водотоку и потреби ангажовања комуналног предузећа за чишћење корита водотока;
- изврше попис средстава и опреме са којим располажу грађани у насељу / МЗ или предузеће за које су повереници постављени, а која се могу користити у заштити од поплава;
- у случају настанка поплаве, обавештавају штаб за ванредне ситуације односно надлежну службу о настанку поплаве на свом подручју и достављају податке о броју угрожених домаћинстава и грађана.
- помажу у спасавању становништва који су угрожени поплавом, пре свега, дајући корисне информације спасилачким тимовима (где се налазе угрожена лица, колико је лица угрожено, како стићи до њих јер се може догодити да спасиоци не познају насеље као и да се због висине воде не могу видети називи улица, што у многоме може успорити долазак спасилачких тимова до угрожених);
- достављају информације надлежној служби/штабу за ванредне ситуације о уоченим оштећењима и другим променама на насипу који захтевају хитно реаговање и санацију или пак потребу ојачавања;
- организују јединицу цивилне заштите опште намене и грађане добровољце за пуњење цакова са песком.



Насипи од врећа с песком (лево), спасавање дечака из набујале реке (десно)

6.8. Асанација терена

Под појмом асанација подразумева се предузимање санитарно-хигијенских и санитарно-техничких мера на терену, у насељима или објектима, ради спречавања ширења заразних болести, епидемија и других штетних последица по становништво и материјална добра.

Асанација терена обухвата уклањање, идентификацију и хитно сахрањивање погинулих односно умрлих, уклањање лешева животиња, дезинфекцију, дезинсекцију, дератизацију, деконтаминацију и ремедијацију објеката и терена.

6.9. Заштита од неексплодираних убојних средстава

Неексплодирана убојна средства (НУС) су заостала експлозивна средства и остаци из рата, припремљена за коришћење, или коришћена, са или без упаљача, испалена, избачена, поринута, лансирана или одбачена а нису експлодирала, као и средства заостала после експлозије складишта убојних средстава и одбачена убојна средства из нелегалног поседа.

Идентификацију, уклањање, транспорт и уништавање НУС врше стручни тимови и надлежна службе.

Због опасности од експлозија, пронађена НУС:

- НЕ ДИРАЈ!!!
- НЕ ПОМЕРАЈ!!!
- НЕ ДРМАЈ !!!
- НЕ УДАРАЈ !!!
- НЕ БАЦАЈ!!!
- НЕ РАСТАВЉАЈ!!!
- НЕ СТАВЉАЈ У ВАТРУ!!!
- ОБЕЛЕЖИ
- ПОЗОВИ ТЕЛЕФОНОМ 192 или 1985
- 112 или 1985 ЦЕНТАР ЗА ОБАВЕШТАВАЊЕ
- ОБЕЗБЕДИ





Дужност повереника цивилне заштите, је да у случају проналаска неексплодираног убојног средства од стране грађана, који по облику, димензијама и општем изгледу подсећају на НУС-а:

- обележи приручним средствима и упамтити место проналаска,
- позове на телефонски број 1985, 112 или полицијску станицу на телефон 192 и пријави предмет под сумњом да је неексплодирано убојно средство.
- до доласка надлежних органа, настојати да се обезбеди лице места, како не би били угрожени грађани, а посебно да деца не дођу у додир са потенцијалним неексплодираним убојним средством.

6.10. Заштита и спасавање од пожара и експлозија

У циљу што боље припреме за заштиту и спасавање од пожара неопходно је да повереници цивилне заштите поседују елементарна знања о употреби средстава за гашење пожара;

Повереници цивилне заштите у сеоским МЗ подсећају грађане на забрану спаљивања стрних усева и смећа на отвореном простору, у близини шумских простора који могу бити узрочници пожара и предузимају друге превентивне мере заштите од пожара;

- у својим подсетницима воде евиденцију средстава која поседују грађани на подручју њиховог насеља/МЗ а могу се користити у гашењу пожара или дотуру воде за гашење шумских пожара (пољопривредне прскалице, цистерне за воду и др.)
- У случају појаве пожара одмах организују грађане/запослене за гашење почетних пожара и позивом на број 193 позивају ватрогасце
- У случају шумског пожара, пружају помоћ оперативним тимовима на терену дајући им информације о могућим путевима доласка до пожара и проходности путева, о местима водозавхвата и др.



Пожар у пољу (лево), гашење пламена помоћу против-пожарног апарата (десно)

Апарати за гашење почетних пожара

Апарат за гашење пожара је направа која омогућава избацивање средстава за гашење пожара. Израђују се као ручни и превозни и служе за гашење почетних пожара. Израђују се ручни и превозни и служе за гашење почетних пожара.

Ручни апарати за гашење пожара у зависности од тога како се допремају до места пожара деле се на две групе: ручни преносни апарати, ручни превозни апарати. Под ручним преносним апаратом



за гашење пожара подразумева се апарат чија тежина у напуњеном стању није већа од 20 кг, изузев апарата за гашење водом и ваздушном пеном типа »Б« (брентача) чија је тежина у напуњеном стању 25 кг. Под ручним превозним апаратом за гашење пожара подразумева се апарат снабдевен ручком и точковима за (ручни) превоз чија тежина у напуњеном стању није већа од 250 кг.

Апарати за гашење водом и ваздушном пеном (VP 15) „Б“ (брентача)

Апарати за гашење водом и ваздушном пеном (VP 15) „Б“ (брентача) ради на принципу клипне двостепене пумпе. За време погона (употребе) брентача се може стално допуњавати тако да се њоме може непрекидно гасити дуже време. Главни суд апарата израђен је од поцинкованог челичног лима, цилиндричног је облика и меко залемљен. Суд је отворен или поклопљен и у њему је смештена ручна пумпа којом се из суда избацује средство за гашење у виду млаза.

Апарат брентача, користи, као средство за гашење, воду или ваздушну пену. Ваздушна пена се добија помоћу специјалног екстрата који се меша са водом. У случају да апарат користи воду као средство за гашење онда се употребљава за гашење пожара чврстих материја. При гашењу ваздушном пеном апарат брентача се употребљава за гашење пожара течних материја као и пожара чврстих материја. Апарат брентача се не сме употребљавати за гашење пожара електро-уређаја и инсталација под напоном. Ако брентача гаси водом, онда се пуни водом, а деловање воде може бити непрекидно у току рада апарата. Ако брентача гаси пеном, онда се пуни водом и екстратом (пенилом), на 14 литара воде сипа се једно пуњење од 0,6 литара пенила. Код ових апарата на крају гуменог црева се поставља специјална млазница за пену. Може се сипати само мешавина која се претходно направи у другој посуди. Уз нормалан рад, тј. око 50 покрета у једној минути, долази до избацивања око 10 литара воде па се на основу тога одређује капацитет пумпе од 10 l/min.

Апарати за гашење прахом „S“

Апарати за гашење прахом првенствено су намењени за гашење пожара „В“ и „С“ као и уређаје под напоном до 1000 V, а применом одговарајућег праха и за гашење пожара класе „А“ и „D“. Апарати за гашење са прахом израђују се у разним величинама. Апарати веће тежине постављају се на тачкове и познати су под именом „S“ превозни апарати. Код ових апарата постоји уграђена успонска цев те није потребно никакво преокретање приликом употребе. Апарати су напуњени прахом до 3/4. Као погонско средство користе компримовани CO₂ у челичној боци и то све до тежине апарата од 50 кг. Преко те тежине није препоручљива CO₂ те се користи неки други инертни гас, већином „Н“ (азот) чије се боце пуне под притиском од 200-350 бара. Апарати од 100-250 kg постављају се на приколице.

Преносни против-пожарни апарати за суво гашење S-1 до S-12

Апарати S-1 - S-12 се употребљавају за гашење пожара течних материја (бензина, алкохола, етера, лакова, масти и др.), гасовитих материја (метана, пропана, ацетилена, градског плина и др.) као и пожара чврстих материја. Такође се употребљавају за гашење пожара електричних инсталација и уређаја високог напона (генератора, трансформатора, електромотора). Са специјалним прашком ови апарати могу се употребити за гашење пожара лаких метала (електрона, магнезијума, калијума и натријума).

Главни суд апарата је од челичног лима, цилиндричног облика, заварене конструкције и напуњен прашком за гашење. Као погонско средство за избацивање прашка из апарата у облику млаза употребљава се компримирани гас CO₂ који се налази у боци високог притиска. Боца високог



притиска CO_2 монтира се за капу апарата и налази се унутар апарата. Затварач боце CO_2 је мембрана од бакарног лима дебљине 0.4 mm.

Избацивање праха из апарата постиже се преко успонске цеви и прекидајућег вентила, тј. капе апарата. Млаз се може прекидати помоћу ручице на капи апарата, па се на овај начин може ефикасно гасити више пожара на истом објекту.

Активирање апарата на прах је такво да се без обзира на величину апарата мора прићи ватри, извући осигурач и притиснути полуку за активирање апарата. Због притиска полуге ударна игла пробија мембрану на челничкој боци са CO_2 . Полуку треба одмах пустити и сачекати 3-10 секунди да се постигне радни притисак у апарату. Онда треба поново притиснути полуку коју сада отвара вентил за излазак праха. Млаз праха уперити директно у пламен.

Контрола апарата врши се у складу са препоруком произвођача, односно на сваких шест месеци и обухвата следеће:

- контрола механичке оштећености,
- контрола квалитета прашка,
- контрола садржаја CO_2

Апарат за гашење пожара водом – напртњача

Намењена је за гашење пожара отвореног простора (шумских пожара) водом. Састављена је од вреће за воду капацитета 25 лит, која се носи на леђима и изоловна је од тела ватрогасаца сунђерастим материјалом, који је интегрисана у тело вреће.

Поједини модели имају уграђен посебан резервоар за пену односно за омекшивач, мешач воде и пене и наставак на дифузору због мешања са ваздухом. Овај додатак омогућава још већу ефикасност при гашењу, које долази до великог изражаја у условима када у близини нема довољно воде.

У недостатку формацијских средстава за гашење пожара, могу се користити импровизована средства и то:

- леђне пољопривредне прскалице – уместо напртњача;
- лопате, грабље, метле, гране дрвећа – уместо метларице



Средства за гашење пожара

6.11. Прва помоћ (самопомоћ и узајамна помоћ) формацијским приручним средствима

Основе прве помоћи

Прва помоћ је скуп мера и поступака који имају циљ да се спасе живот и спречи погоршање стања повређене или оболеле особе. Прва помоћ се пружа на месту несреће, непосредно након насталог догађаја, без посебне опреме и са минимумом средстава која се најчешће могу импровизовати. Прва помоћ није алтернатива за стручну медицинску помоћ, коју обезбеђује здравствена служба. Међутим, она чини почетне и важне карике у спасавању живота и доприноси смањењу последица повређивања и брзој рехабилитацији и опоравку.



Ланац спасавања

Одређене повреде и стања, као што су **нагли срчани застој, јако крварење, запушеност дисајних путева**, захтевају најхитнију реакцију присутних која би обезбедила одржавање живота до интервенције хитне медицинске службе.

Овај приручник вас упознаје са основним принципима и поступцима прве помоћи које можете применити у било којој врсти несреће.

Правила којих се треба придржавати приликом пружања помоћи

1. Не заборавите да помажете повређеној особи, а не збрињавате само његову повреду.

- Помозите повређеном да удобно седне или легне у зависности од његовог стања, врсте и обима повреде
- Увек радите гледајући у повређеног спреда и постављајући се на страну повреде
- Пре започињања било које радње, објасните повређеном шта намеравате да урадите
- Замолиите повређено гда вам помогне (на пример, да сам придржава повређену руку) или се за помоћ обратите неком од колега из тима
- Брига о повређеном је саставни део прве помоћи. Заштитите повређену особу од сунца или кише, утоплите је и не остављајте је без надзора све до преузимања од стране здравствене службе

2. Заштитите се од инфекције

Приликом пружања помоћи, нарочито током збрињавања рана и приликом контакта са крвљу и другим телесним течностима, потребно је придржавати се следећих правила:

- Користите рукавице за једнократну употребу
- Прекриите посекотине и огреботине на својој кожи водоотпорним фластером
- Немојте кашљати или кијати непосредно изнад ране
- Пазите да се не посечете или убодете оштрим предметима у близини повређеног
- Сав материјал након употребе прописно уклоните да не би представљао ризик за околину
- Ако околности допуштају, пре и након збрињавања повређеног оперите руке водом и сапуном, уколико то услови дозвољавају.

3. Избегните сувишно померање повређеног

У првој помоћи је веома важно да се повређени **не помера** са места на коме се повреда десила, нити из затеченог положаја, све до пристизања стручне медицинске помоћи.

Изузетак ћете учинити ако врста повреде и стање повређеног тозахтевају или у случају постојања опасности по живот и здравље повређеног или спасилаца на месту где се пружа помоћ. Постоје



четири ризичне ситуације, које налажу неодложно померање, то јест уклањање повређеног са места несреће:

- ако повређеном прети непосредна опасност од утапања;
- ако је повређени у зони пожара или простору препуњеном димом;
- ако је повређени изложен ризику од експлозије;
- ако је повређени у близини објеката којима прети урушавање.

У таквом случају размотрите следеће:

- Ако је померање неопходно, погледајте да ли повређени може сам да се помери. Питајте повређеног може ли се померити;
- Процените колика је телесна тежина повређеног;
- Сагледајте какве су повреде у питању и могу ли се погоршати померањем;
- Проверите да ли има неког у близини да Вам помогне;
- Да ли постоје нека помагала којима бисте лакше извели померање;
- Имате ли довољно простора у околини за померање повређеног;
- Преко каквог терена треба да померате повређеног.

Охрабрите и укључите повређеног да сарађује колико год је то могуће. Објашњавајте повређеном сваки поступак који намерава да изведете.

Поступак на месту несреће

На месту несреће где има повређених особа, потребно је да имате јасан план деловања, који ће вам помоћи да будете ефикасни и брзо одредите приоритете у пружању прве помоћи:

1. Процените ситуацију и осигурајте сопствену безбедност и безбедност лица присутних на месту несреће
2. Утврдите да ли је некоме живот озбиљно угрожен

За сваку особу која се налази на месту несреће утврдите:

- Да ли је свесна?
 - Да ли дише?
 - Да ли јако крвари?
 - Да ли сме да се помера?
3. Пружите мере неодложне помоћи
 - Обезбедите проходност дисајних путева
 - Примените мере оживљавања
 - Зауставите крварење
 4. Проверите да ли су обавештене све надлежне службе
 5. Пружите додатне мере прве помоћи до доласка/деловања здравствене службе

Процена стања повређеног

Процену треба обавити на месту где је повређени затечен и у положају у коме се налази, не померајући га без преке потребе. Преглед се, у случају непосредне опасности моће обавити на месту на које је повређени премештен због безбедности.

Како утврдити да ли је особа животно угрожена?

Поступак којим процењујете стање повређене особе зове се први (примарни) преглед и одвија по следећем редоследу:



Процена свести

1. Процена свести

- Клекните уз повређену особу у висини њених груди, ближе раменима;
- Благо је продрмајте по раменима;
- Гласно се обратите: Да ли сте добро? Да ли ме чујете? Отворите очи!

Ако особа реагује, а то значи да отвара очи и одговара на ваша питања, оставите је у затеченом положају и покушајте да утврдите шта јој се догодило, која је њена основна повреда (прелазите на преглед тела – видети у даљем тексту).

Ако особа не реагује извешћете следећи корак:

2. Обезбедити проходност дисајног пута

Особа лежи на леђима, а глава треба да буде забачена притискањем чела и подизањем браде унесређеног (као што је приказано на слици). Немојте том приликом притискати мекано подручје испод брата, јер би то могло отежати дисање.

3. Утврдите да ли особа дише

- Гледајте покрете грудног коша,
- Слушајте дисајни шум,
- Осетите дах на свом образу

Ова провера треба да траје око 10 секунди.

Ако особа дише, поставите је у **бочни положај за опоравак**.

Ако особа не дише, започните **мере оживљавања** (кардио-пулмоналне реанимације)

Како да утврдите врсту и тежину повреде.

Ако је особа свесна и комуницира, извршите преглед тела да бисте утврдили **врсту и тежину основне повреде**.

Преглед тела треба вршити пажљиво, по следећим сегментима (деловима тела) :

- глава и врат
- грудни кош
- трбух
- екстремитети



Провера да ли повређени дише

На сваком од наведених делова тела, треба обратити пажњу на следеће:

- Да ли има видљиве ране и крварења
- Да ли има великог деформитета
- Да ли има промена на кожи (модерице, црвенило, бледило)
- Да ли постоји бол при пажљивом додиру

Обратите пажњу на функцију дисања!

Утврдите да ли је дисање: отежано/болно, јако убрзано/успорено, веома чујно (писак/кркљање).



Проверите да ли особа осећа и може сама да покреће руке и ноге. Ако су покрети болни, немојте на њима инсистирати, већ нека се рука или нога задрже у затеченом положају, који је најмање болан за повређеног.



Провера повреде екстремитета

Приоритети у пружању прве помоћи

У неређама са већим бројем повређених, предност у збрињавању имају они којима су угрожене витане функције:

- особе без свести;
- особе без свести и дисања (или особе које се гуше);
- особе које јако крваре.

Ове особе захтевају пружање помоћи одмах након обављеног првог прегледа. Осталима ћете пружити помоћ након, што сте збринули животну угрожене, пошто сте утврдили врсту њихове основне повреде,

Обим поступака прве помоћи које ћете применити у одређеној ситуацији зависи од могућности доласка службе хитне помоћи. Поступке који се могу одложити, а да се при томе не угрози живот повређеног, треба препустити стручним лицима, нарочито уколико очекујете брз долазак медицинске службе.

Средства за пружање прве помоћи

Упознајте се средствима за пружање прве помоћи, пре него што се нађете у ситуацији да је употребите. Не заборавите да потрошени материјал у комплетама прве помоћи замените новим и водите рачуна о роковима трајања стерилног материјала.



Материјал за пружање прве помоћи може бити наменски и приручни. **Наменска средства** су она која су произведена са циљем да се уз помоћ њих примене одређене мере прве помоћи (на пример: први завој, троугла марама). **Приручна средства** су разни предмети и материјали који првобитно нису намењени за пружање прве помоћи, али се могу користити у ту сврху. Њих можете пронаћи на месту незгоде. Ево неких примера:

- Новине, дашчице, троугао из возила, делови одеће и сл. могу се користити за имобилизацију;
- Чиста тканина или делови одеће се могу користити за превијање и заустављање крварења;
- Чиста пластична кеса може да се користи за заштиту од инфекције уместо заштитних рукавица.

Материјал и средства за пружање прве помоћи имају вишеструку практичну намену. На пример, завој или троугласта марама могу послужити као средство за фиксирање материјала којим је рана прекривена, као потпора повређеном делу тела или као средство за имобилизацију, па чак и за извођење одређених техника при преношењу повређеног.

Поступак са особом без свести, бочни реалксирајући положај

Особу без свести неопходно је обезбедити проходност дисајног пута и да се омогући отицање течног садржаја из уста.

Зато је постављамо у бочни положај за опоравак и то на следећи начин:

1. Руку жртве која је ближе вама савити у лакту под правим углом и дланом постављеним нагоре
2. Другу руку жртве поставити преко њеног грудног коша и држати је надлактицом уз њен образ (са вама ближе стране). Својом другом руком прихватити натколеницу жртве која је даља од вас и повући навише, тако да стопало стоји равно на подлози





Постављање повређеног у бочни, релаксирајући положај

3. Држећи руку жртве на њеном образу, повући јој натколеницу и окренути је бочно ка себи
4. Забацити јој уназад главу да би дисајни путеви остали проходни. Ногу која је горе наместити тако да у куку и у колену буде под углом од 90 степени

Континуирано пратити дисање жртве. Повремено је потребно проверавати циркулацију на руци на којој жртва лежи. Уколико би особа требало да проведе дуже време у бочном положају, након 30 минута је пажљиво окрените на други бок.

Поступак са особом без свести и дисања

Уколико је особа без свести и не дише, потребно је да одмах започнете основне мере оживљавања (кардиопулмонлане реанимације)

5. Извршите 30 притисака на грудни кош

Длан једне руке поставите на средину грудног коша жртве. Длан друге руке поставља се преко претходно постављеног длана. Прсти су укрштени и не притискају грудни кош. Руке су испружене у лактовима и постављене под углом од 90 степени у односу на грудни кош жртве.

Притисак треба да је равномеран и толико снажан да може да потисне грудну кост за 5-6 cm.



Спољашња масажа срца се изводи ритмично, брзином од 100 - 120 /мин, пазећи да притисак и релаксација трају поједнако.

6. Дајте 2 удаха методом „уста на уста“

Спасилац би требало прстима руке која се налази на челу, да затвори ноздрве жртве. Да би се избегао директан контакт са лицем жртве, упутно је користити маску за давање вештачког дисања или газу коју ћете пребацити преко лица жртве. Спасилац затим удахне, чврсто приљуби своја уста преко уста жртве и удувава ваздух у њена/његова плућа. Након удувавања ваздуха, уста се склањају омогућавајући пасивни издах жртве.

Битно је да сваки дати удах при вештачком дисању адекватно испуни плућа жртве ваздухом, у просеку је код одраслих особа потребно да ова количина буде око 500 ml. Једно удувавање би требало да траје 1 секунду.

При започињању вештачког дисања жртви се дају 2 удувавања. При давању вештачког дисања потребно је пратити подизање и спуштање грудног коша

- **Изводите наизменично 30 притисака и 2 удаха**



Циклусе понављајте без престанка, односно прекините само уколико дође до повратка спонтаног дисања, доласка медицинске екипе или премора спасиоца.

Крварење је истицање крви из озлеђеног крвног суда. Крв може истицати споља, из ране или из природних отвора на човечијем телу и овакво крварење назива се **спољашње крварење**. Међутим, постоје и крварења која нису споља

видљива. Она настају у телесним дупљама (трбушна, грудна, лобањска), у ткивима или органима. Ова крварења се називају **унутрашња крварења**. Унутрашња крварења су много опаснија, јер дуго могу да остану непрепозната.

Треба имати у виду да крварење не мора да настане само као последица повреда, већ може да се јави и услед различитих болести. Пример за то је крварење из чира на желуцу или дванаестопалачном цреву када се крв појављује у столицу или повраћеном садржају.

Без обзира на врсту крварења, њихова најбитнија последица је губитак крви из система за циркулацију (искрвареност).

Укупна количина крви код одраслог човека износи 7-9% телесне тежине, то јест око пет литара крви. Око пола литре крви можемо изгубити без штете по здравље (то је количина коју можемо дати као давалац крви). Губитак крви до једног литра организам младе и здраве особе може релативно лако поднети. Међутим, ако се ради о старијој, исцрпљеној или болесној особи, већ тада почињу да се



јављају знаци искрварења. Када се изгуби трећина од укупне количине крви (око 1,5 литар), код човека се развија веома озбиљно стање - **шок због искрварености**. Ако особа изгуби 2 л крви за 24 сата, угрожен јој је живот.

Заустављање крварења постављањем компресивног завоја

У случају јаког крварења поступите на следећи начин:

- Извршите директан притисак на рану у рукавицама, преко газе;
- Уколико нема знакова повреде костију, подгните екстремитет увис, јер и на тај начин утичете на заустављање крварења;
- Помозите повређеној особи да заузме удобан седећи или лежећи положај;
- Затим, на месту крвавења, преко газе, поставите неразвијену ролну завоја или други одговарајући материјал;
- Уз довољан притисак, фиксирајте (превијте) завојем.

Ако крв пробије све слојеве компресивног завоја и појави се на површини, притисак се може појачати још једним котуром завоја, који треба јаче притегнути.

Након постављања компресивног завоја, повређени део тела би требало да мирује, то јест да се имобилише.

Како да правилно користите завојни материјал

- За прекривање ране одаберите газу одговарајућих димензија, тако да обухвати површину ране у целини.
- Својим прстима не додирујте део газе који ћете прислонити на рану, како бисте избегли њено загађење
- У случају да вам газа спадне са ране, никако је не враћајте назад, већ је замените новом
- У случају да се газа натопа крвљу, не скидајте постављену газу, већ додајте следећи слој.
- За фиксирање газе одаберите ширину завоја која одговара делу тела који превијате. На пример, за завијање прстију треба изабрати уже завоје, док за завијање масивнијих делова тела треба изабрати шире.
- Приликом постављања завоја, главу завоја (умотани део) држите у руци која вам је доминантна,
- Одмотавајте завој палцем, а не осталим прстима јер је тако мања могућност да вам завој испадне из руку

По постављању завоја проверите циркулацију испод места завијања (изглед, температура коже, бол, трњење).





Имајте на уму!

У очекивању службе хитне помоћи, само велике и тешке повреде ће изискивати вашу пажњу. Осталима је довољно обезбедити удобан положај, заштиту од хладноће и влаге и само уз пажњу и надзор док не стигне стручно лице, онај ко пружа помоћ ће испунити свој задатак.

7. ПОДСЕТНИК ЗА ПОВЕРЕНИКЕ ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ

У циљу успешних припрема и ефикасније реализације задатака из области личне, узајамне и колективне заштите становништва и запослених, руковођења јединицама цивилне заштите опште намене, и других задатака који су им поверени, повереници су дужни да израђују и уредно чувају подсетнике за поверенике цивилне заштите.

Подсетници треба да садрже одређене податке из плана заштите и спасавања у ванредним ситуацијама локалне самоуправе, неходне за поступање повереника (податке о лицу које контактирају у случају ванредног догађаја, телефонски бројеви за остваривање комуникације са надлежним органом локалне самоуправе односно штабом за ванредне ситуације, списак припадника јединице цивилне заштите опште намене којом руководе, задатке и обавезе повереника у свакој опасности исл). У подсетницима се евидентирају све предузете мере и задаци, подаци о ангажованим снагама, опреми и средствима, као и проблеми у извршавању задатака.

У бележницу повереника цивилне заштите уносе се општи подаци од значаја за организовање и припремање личне, узајамне и колективне заштите. Повереници цивилне заштите за насеље, месну заједницу или стамбену зграду, у подсетнику воде податке о:

- мајкама са децом до 15 година старости
- трудницама,
- болесним лицима,
- лицима са посебним потребама и другим лицима којима је неопходна туђа нега и помоћ,
- лицима старијим од 65 година (мушкарци), односно 60 година (жене),
- укупном броју грађана из своје надлежности,
- друге податке од значаја за заштиту и спасавање.

8. ОПЕРАТИВНИ ШТАБ ЗА РУКОВОЂЕЊЕ У ВАНРЕДНИМ ДОГАЂАЈИМА

У случају настанка ванредног догађаја који прети да поприми шире размере (на пример велики шумски пожари), а није дошло до проглашења ванредне ситуације, за ефикасније руковођење и координацију рада свих снага заштите и спасавања које учествују у акцијама заштите и спасавања, образује се оперативни штаб, на подручју где је настао ванредни догађај.

Руководилац оперативног штаба (командир ватрогасно-спасилачке јединице) по пристизању на место ванредног догађаја врши извиђање терена и процену стања како би сагледао и проценио могуће последице и потребу тражења помоћи других снага заштите и спасавања.

С обзиром да су повереници цивилне заштите најбољи познаваоци прилика на терену, њихова сарадња са оперативним штабовима, за време ванредног догађаја, је веома значајна.



*Empowered lives.
Resilient nations.*

Канцеларија Програма Уједињених нација за развој (UNDP) у Србији

Интернационалних бригада 69

11000 Београд, СРБИЈА

Тел. + 381 11 2040 400, Факс +381 11 3444 300

www.rs.undp.org

Copyright 2016, UNDP. Фотографија на насловној страни: Сектор за ванредне ситуације